

De prinses van Salm-Salm overhandigt aan de Indiaansche den brief van haar echtgenoot (Blz. 764).

Het scherpst liet generaal Escobar, die later, benevens generaal Castillo mijn lotgenoot en bijzonder vriend werd, zich uit. Er ontstond eene woordenwisseling, ten gevolge waarvan ik hem tot een tweegevecht uitdaagde. Op den eersten dag na onze invrijheidstelling zouden wij met elkaar duelleeren.

Baron Von Magnus was, in gezelschap van zijn kanselier Eduard Scholler, met de beide advokaten en den Belgischen sekretaris van legatie Hooricks reeds des middags aangekomen. Het had mij zeer veel genoegen gedaan, den baron een oogenblik bij den keizer te zien.

Tijdens mijn verblijf te Mexico had hij mij zeer vele vriendschapsdiensten bewezen, en ik zeer veel met hem in gezelschap geweest. Het was voor mij eene zeer groote geruststelling te weten, dat er zulk een bezadigd en krachtig man in de nabijheid des keizers was, daar deze mij alsdan minder zou missen.

De keizer liet zich in mijne tegenwoordigheid tegen den baron uit op eene wijze, die eigenlijk te streelend voor mij was, om haar hier mede te deelen; maar wanneer ik dit nochtans doe, geschiedt het minder uit ijdelheid dan wel uit blijdschap daarover, dat de keizer mijne goede bedoelingen zoo welwillend erkende.

Hij zeide:

— De prins heeft als een leeuw gevochten en is de trouwste vriend in mijn ongeluk.

Op den 6n Juni kwamen ook eindelijk de Oostenrijksche zaakgelastigden baron Von Lago met den secretaris Schmidt Von Tevera

aan, en insgelijks de Italiaansche zaakgelastigde Curtopassi.

Om minder manschappen noodig te hebben en niet uit humaniteit, werd de wacht die ons van de andere officieren scheidde, verwijderd

Ik had aldus de vreugde mijne vrienden den luitenant-kolonel Pittner, graaf Pachta en majoor Malburg te zien, alsmede de majoor Görbitz.

De laatstgenoemde vier heeren bewoonden dezelfde kamer en wij vierden ons wederzien bij een bowl cognac, die ons door soldatenvrouwen voor een fooi bezorgd werd, en door eene partij whist.

HOOFDSTUK XLV

HET OVERBRENGEN DER GEVANGENE OFFICIEREN

De prins van Salm gaat in zijn werk over Maximiliaan voort:

Op den 7 Juni hield een kolonel van den staf van Escobedo tot ons eene toespraak, waarin wij vermaand werden, geene pogingen tot ontvluchting te doen of komplotten te smeden, daar wij alsdan onmiddellijk gefusilleerd zouden worden.

Onze vijanden verkeerden in bestendigen angst en niet zoo geheel zonder reden, daar het grootste gedeelte van de inwoners der stad op onze zijde was.

Op den 8 Juni kwam er een bevel van de regeering te San Luis Potosi, dat de keizer en de gezamenlijke generaals, ingevolge de wet van den 25 Januari 1862, voor een krijgsraad terecht zouden gesteld worden.

Zulk een krijgsraad en een doodvonnis waren vrij wel van dezelfde beteekenis.

De krijgsraad werd door de regeering samengesteld, de verhooren en overige stukken door den assessor van den bevelvoerenden generaal onderzocht, en het vonnis, wanneer alles in orde bevonden was, op bevel van laatstgenoemde voltrokken.

Er mocht noch een beroep, noch eene begenadiging plaats vinden.

Alle overige officieren werden zonder verhoor of proces geheel willekeurig veroordeeld, namelijk de kolonels tot zes, de luitenant-kolonels tot vijf, de majoors tot vier, de kapiteins en de niet Mexicaansche luitenants tot twee jaren gevangenisstraf.

Alle andere luitenants zouden terstond op vrije voeten gesteld, naar hunne woonplaats teruggezonden en een jaar lang door de militaire autoriteiten onder een gestreng toezicht gehouden worden.

Bovendien was generaal Escobedo er mede belast, van alle officieren diegene uit te zoeken, welke om bijzondere redenen en klachten voor een krijgsraad terecht gesteld moesten worden.

Overeenkomstig deze orde zou ik als kolonel tot zes jaren gevangenis veroordeeld geweest zijn, en mijne straf reeds, zoo als insgelijks bevolen was, oogenblikkelijk hebben moeten ondergaan.

Maar de gedachte was mij ondragelijk in de gegevene omstandigheden van den keizer gescheiden te worden, en om dit te verhinderen, haalde ik mijne aanstelling van generaal voor den dag.

De vijandelijke kolonel van den generalen staf maakte er mij opmerkzaam op, dat de wet van 25 Januari 1862 voor alle generaals den dood eischte en dat er geene begenadiging te wachten was; hij wilde er wel over zwijgen, dat ik eene aanstelling tot generaal bezat.

Maar ik bleef bij mijn besluit.

Op den 9 Juni 's voormiddags bezochten de Oostenrijksche zaakgelastigde baron Lago en zijn secretaris, de ridder Schmith Von Tevera — de laatstgenoemde waarschijnlijk ter wille van zijn naam Schmidt in Mexicaansch kostuum — de gevangene Oostenrijksche officieren, namelijk den luitenant-kolonel Pittner, graaf Pachta en majoor Malburg.

Ofschoon de zaakgelastigde mij dikwijls te Mexico bij den baron Von Magnus ontmoet had, mij van daar zeer goed kende en de keizer hem speciaal van de betrekking, waarin ik tot hem stond onderricht had, zoo achtte hij het toch beneden zich, in 't minst notitie van mij te nemen, tot dat ik hem eindelijk toevallig bijna tegen het lijf liep, ten gevolge waarvan hij mij met een vluchtige begroeting verwaardigde.

De Mexicaansche ridder Schmidt volgde het voorbeeld van zijn overste natuurlijk met diplomatische nauwkeurigheid na.

De kapiteins waren reeds omstreeks den middag de stad uitgebracht, waar zij de staf officieren moesten afwachten.

Deze laatsten moesten op de binnenplaats van het Casino aantreden, met uitzondering

van diegenen, welke voor het terechtstaan voor den krijgsraad uitgezocht waren, namelijk de kolonels Monterde, Reyes, Othon, Redonet, Diaz et Rodriguez; de luitenant-kolonels Pittner en Almanza en een aantal majoors en lagere officieren.

Onder het getal der eerstgenoemden bevond zich de majoor Von Görbitz, hetgeen deze aan de kwaadwilligheid van dokter Licea te danken had, wien Görbitz te recht een beleedigend woord toevoegde, toen deze Miramon verried.

Van de generaals zouden behalve den keizer, Miramon et Mejia, wier proces terstond zou beginnen, nog de volgende personen voor den krijgsraad in het verhoor genomen worden: Castillo, Casnova, Herera y Lozada, Ramirez, Moret, Valdez, Escobar, Salm-Salm, Liceaga, Calvo en Magana.

De laatstgenoemde was een tachtigjarige grijsaard, die reeds sedert twintig jaren niet meer gevochten had en dien niemand van ons kende.

Van de burgerlijke ambtenaren zouden voor den krijgsraad te rechte staan: de minister Garcia Aguierre, de prefekt Dominguez, de commissaris Tomas Prieto en de secretaris Luis Blario.

De fiscaal, die de aanklacht zou doen, was de luitenant-kolonel Aspirez, een jonkman van acht-en-twintig jaren met een innemend uiterlijk, dien de president speciaal tot dit ambt bij deze gelegenheid uitgezocht had.

De assessor van Escobedo was een jongmensch van twintig jaren, Escoto geheeten, met een woesten en boosaardigen blik en een gewillig werktuig van Escobedo.

Vijftig stafofficieren, die nu op de binnenplaats van het Casino waren, zouden naar Morelia overgebracht worden, en onder hen ook de kolonels Pradillo en Ormaéhea.

Het afscheid van dezè mijne getrouwe wapenbroeders viel mij zwaar, inzonderheid daar wij allen waarschijnlijk eene uiterst treurige toekomst tegengingen.

De wijze waarop de Mexicaansche republikeinsche regeering deze stafofficieren behandelde was allerschandelijkst en pleitte niet ten gunste dezer regeering.

De stafofficieren, waaronder zich natuurlijk vele bejaarden en door wonden verzwakte mannen bevonden, moesten den veertien tot zestien dagen langen tocht naar Morelia te midden van de hitte des zomers, vergezeld van een escorte cavalerie, te voet en ieder met zijn pakje op den rug afleggen.

De officieren waren aan het marcheeren niet gewoon, daar zij bij hunne marchen altijd te paard gezeten hadden, en zoo kregen zij reeds op den tweeden dag van den tocht opene voeten en andere wonden en verklaarden bepaaldelijk dat men hen maar liever moest doodschieten dan hen op deze wijze te martelen.

Te Celaya werden de ongelukkigen door de burgers vriendelijk ontvangen, daar deze hun niet alleen levensmiddelen en ververschingen van allerlei aard brachten,maar ook muilezels, met het verzoek, deze bij hunne aankomst te Morelia te verkoopen en zich voor de opbrengst daarvan het noodige te verschaffen.

Evenzoo was de ontvangst ook op andere plaatsen: overal legde men de meeste deelneming ten opzichte van de gevangenen aan den dag.

Vijftig der kapiteins werden naar Guanajato, vijftig naar Zacatecos en twee-en-zeventig naar San Luis Potosi gebracht.

Onder de laatstgenoemden bevonden zich ook de vreemde luitenants.

Al deze gevangenen werden niet als gevangenen, maar tot schande van Escobedo, die zijn woord verbrak, als misdadigers behandeld en met de gemeenste boosdoeners op ééne lijn geplaatst.

Op den avond van den 9e kwam ook mijn getrouwe luitenant Montecon, om afscheid van mij te nemen.

De goede jongen huilde als een kind.

Hij zeide tegen mij, dat hij Mexico wilde trachten binnen te sluipen, om verder tegen de Juaristen te vechten.

Ik heb sedert dien tijd niets meer van hem gehoord.

Op den 10 Juni waren de pogingen mijner vrouw gelukt om mij de vergunning te verschaffen, den keizer te mogen bezoeken.

Ik ging met haar onder het geleide van majoor Longoria, tot den staf van Escobedo behoorende, door de stad.

De keizer was ziek, maar zag zijn lot met kalme en mannelijke vastberadenheid te gemoet, ofschoon hij natuurlijk aan zich zelven en aan anderen verplicht was, al het mogelijke in het werk te stellen om daaraan eene gunstige wending te geven.

Wij overlegden alle kansen en er bleef ons geene andere over dan alleen de vlucht, doch wij wanhoopten nog geenszins aan de mogelijkheid daarvan, ofschoon men alle maatregelen van voorzorg om deze te beletten, had verdubbeld.

Twee stafofficieren, met revolvers gewapend, hielden nu alle nachten de wacht bij de deur des keizers; dat wil zeggen, terwijl de een voor de deur op- en neerliep, sliep de ander in de vroeger vermelde nis.

Wanneer de vlucht bewerkstelligd kon worden, moest zij vooreerst naar de Sierra Gordo en van daar naar de Rio Grande en verder naar Vera-Cruz gaan.

Hier verwachtte de keizer meer dan een millioen in kas te zullen vinden, en daar de Mexicanen geen vloot hadden om dit te verhinderen, kon men levensmiddelen van Havana en troepen van den keizerlijk gezinden staat Yucatan invoeren en zich althans een jaar staande houden terwijl Miramon en Mejia in het land werkzaam waren.

Een jaar is een lange tijd in Mexico en de zaak des keizers kon weder eene gunstige wending nemen.

Daartoe was het wenschelijk dat ik weder in de nabijheid des keizers gesteld werd, en deze wendde zich te dien einde tot Escobedo: doch het verzoek werd van de hand gewezen maar mij toch vergund, den keizer nu en dan in gezelschap van een stafofficier te bezoeken.

HOOFDSTUK XLVI

LAATSTE SCHIKKINGEN VAN MAXIMILIAAN

Op den morgen van den 11ª Juni werden wij weder naar het klooster Canta Teresita gebracht, hetwelk door het vertrek der onderofficieren leeg stond en beter te bewaken was dan het Casino.

De bewaking hiervan was toevertrouwd aan de *Guardia di Supremos Poderos*, de lijfwacht van den president Juarez, en dus waarschijnlijk een dier corpsen van het republikeinsche leger die het best georganiseerd waren en waarop het meest staat te maken viel.

Maar het spijt mij te moeten zeggen, dat zij uit een troep in lompen gekleede en smerige kerels bestond, waaraan de soldaten echter minder zelf schuld hadden dan wel hunne bevelhebbers.

De stafofficieren prijkten in een prachtigen uniform, droegen glacé handschoenen van de fijnste soort en pronkten met zware gouden kettingen, terwijl de onder officieren bij ons, gevangenen, bedelden en met een geringe aalmoes tevreden waren.

De soldaten bedelden onophoudelijk om een claco, koperen munt — en zelfs de wachten, die in de eene hand een geweer hielden, staken de andere uit om te bedelen.

Als wij aan tafel zaten, omringden de soldaten ons als een troep uitgehongerde honden, en ik heb inderdaad gezien dat een hunner aan een hond een stuk brood betwistte, dat dezen toegeworpen was.

Daar er zich verscheidenen van onze Cazadores onder de Supremos Poderos bevonden, vernam ik van hen nadere bijzonderheden omtrent de behandeling der soldaten bij het leger der Juaristen.

Zij kregen wekelijks tweemaal soldij voor een halven dag, en hun voedsel bestond 's morgens uit verschrikkelijk slappe koffie met veel suiker, die in Mexico zeer goedkoop is, 's middags boonen met tortillas, en 's avonds hetzelfde.

Van vleesch kregen zij nu en dan slechts een paar lood.

Opdat de soldaten niet zouden deserteeren, werden zij altijd ingesloten en wie zich daarover, of over eenige korting in de soldij beklaagde, kreeg tot drie honderd geeselslagen toe.

Voor zulk eene strafuitvoering formeerde het bataljon een vierkant, en de misdadiger, die alsdan in het midden neergelegd werd, kreeg zijne slagen van de gezamenlijke korporaals, terwijl de muziek daarbij speelde of althans trommels en fluiten de maat aangaven en het geschreeuw van den ongelukkige overstemden.

Op den 12 Juni kreeg ik de vergunning om den keizer te spreken.

Baron Von Magnus was naar San Luis Potosi geweest, om nog eenmaal eene poging tot redding van den keizer bij Juarez te doen, want er was nu een bepaald bevel gekomen, dat de krijgsraad den volgenden dag in den schouwburg Iturbide uitspraak over den keizer en de generaals Miramon en Mejia moest doen.

Waarom men den schouwburg daartoe juist koos, terwijl er zoovele andere lokalen te Queretaro waren, die voor dit doel beter geschikt waren, kan ik slechts daaruit verklaren, dat men den keizer daardoor meende te beschimpen, als men ten minste niet wilde aanduiden, dat de geheele rechtspleging niets anders dan eene comedie was.

Hoe treurig de toestand des keizers ook wezen mocht, zoo behield deze toch voortdurend zijne kalmte en zijne waardigheid.

Toen hij mij te gemoet kwam en mij de hand toestak, zeide hij:

— Nu is alles haast voorbij, Salm!

Hij had juist een boek weggelegd, waarin hij gelezen had.

Dit was eene geschiedenis van het einde van Karel I van Engeland, en Miramon maakte mij te recht de opmerking dat dit in den tegenwoordigen toestand eene zeer gepaste lezing was.

De keizer die een bepaalden tegenzin in romans had, las slechts boeken van wetenschappelijken of historischen inhoud.

Ik bleef lang bij den keizer en sprak met hem over het nieuwe plan ter ontvluchting, waarin mijne vrouw de voornaamste rol zou spelen, daar zij op vrije voeten was.

Zij zou den volgenden dag eene poging doen om de twee vijandelijke kolonels elk met 100,000 pesos om te koopen, waarvoor de keizer beloofd had wissels op zijne familie te Weenen te zullen afgeven.

Daar de keizer wist, dat ik met eenige officieren van den staf van Escobedo betrekkingen aangeknoopt had, gaf hij mij onderrichtingen, waaraan door deze officieren gevolg kon gegeven worden.

Het was namelijk te doen om drie wenschen, die ik op verlangen des keizers moest opschrijven en om welker vervulling hij mij verzocht, namelijk:

1° dat men voor zijne terdoodbrenging goede schutters zou uitzoeken;

2° dat deze op zijne borst zouden aanleggen en

3° dat hij te gelijk met zijne generaals Miramon en Mejia zou gefusilleerd worden.

Bovendien dicteerde de keizer mij nog de volgende uitdeeling van ridderorden: aan baron Von Magnus het kommandeurskruis van de ridderorde van den Adelaar, aan diens kanselier, Scholler(het officierskruis der Guadeloupe-orde; aan Dr Basch het officierskruis der orde van den Adelaar; aan den ritmeester Pawlowski en aan den luitenant Köhlich het ridderkruis van de Guadeloupe-orde, en aan generaal prins Salm-Salm het kommandeurskruis van de orde van den Adelaar.

Te gelijker tijd deelde hij mij mede, dat hij den Italiaanschen zaakgelastigde Curtopassi insgelijks wilde decoreeren, maar nog niet wist, welke ridderorde hij hem zou geven.

Hij zou mij dit op den 14en zeggen als hij zou terugkomen.

De keizer zeide mij ook dat hij aan de aartshertogin Sophia, zijne moeder, geschreven had en dat ik dezen brief, wanneer ik in Europa kwam, aan haar moest ter hand stellen.

Wat er van dezen brief geworden is, weet ik niet; maar zooveel is zeker dat hij aan de aartshertogin nog niet in handen gekomen is.

De keizer sprak ook veel over zijne plannen voor de toekomst, wanneer namelijk de vlucht gelukte.

Hij zou eerst met zijn jacht naar Cadix zeilen en daar enkelen zijner Mexicaansche aanhangers afzetten, waarvan hij Miramon, Mejia, Castillo en den minister Aguierre met name noemde.

Ook aan Lacroma wilde hij een bezoek brengen, dan eene samenkomst met zijne moeder de keizerin houden en den winter of te Napels of in het Oosten, of in Brazilië doorbrengen. Pradillo, Dr Basch, Blasio en ik moesten hem overal vergezellen.

Hij stelde zich het geluk voor aan boord van een schip weder vrij te kunnen ademen, en wekte in mij hetzelfde verlangen op.

Reeds bij voorbaat, zeide ik, verzoek ik Uwe Majesteit om vergiffenis, als ik mij op dien blijden dag een roes drink, — hetgeen de keizer lachende beloofde mij te zullen vergeven.

De keizer verzocht mij, zooals hij reeds meermalen gedaan had, de geschiedenis van het keizerrijk te schrijven, opdat de wereld datgene, wat er gebeurd was, naar waarheid mocht vernemen en opdat hem recht zou wedervaren.

— Ik moest mij, zeide hij, tot elken prijs in het bezit der noodige documenten stellen, al ware het ook met den revolver in de hand.

Hij laschte zelfs in het codicil tot zijn testament eene daarop betrekkelijke paragraaf in, hetgeen Dr Basch, die het codicil als getuige onderteekend heeft, kan bevestigen.

Toen ik van dezen dag afscheid van den keizer nam, had ik er geen vermoeden op, dat ik zijn vereerd, vriendelijk gelaat voor de laatste maal gezien had!

Toen ik in het klooster Santa Teresita kwam, vond ik aldaar mijne vrouw, en nu

hadden wij natuurlijk allerlei over het plan ter ontvluchting te spreken.

Er was nog niets beslist, en hare opgewondenheid was groot.

Zij verliet mij vol vertrouwen en op de hulp des Hemels in zulk eene goede zaak en op haar eigen moed en hare vastberadenheid.

Den 13^{en} Juni was de dag, die voor het begin van den krijgsraad bepaald was.

Tot voorzitter daarvan was een luitenant-kolonel, Plato Sanchez, benoemd en tot assessoren der rechtbank zes jonge kapiteins, waarvan enkelen niet eens konden lezen en schrijven.

De luitenant-kolonel, die het voorzitterschap bekleedde, werd in November van hetzelfde jaar door zijne eigene manschappen vermoord.

Reeds om zes uur posteerden zich vijftig Cazadores de Galeano en vijftig man van de Guardia di Supremos Poderos onder den kolonel Miguel Palacios voor het Capucijnerklooster.

De krijgsraad zou om acht uur een aanvang nemen.

Daar de keizer ziek te bed lag en ook niet voor zulk eene rechtbank wilde verschijnen, werden alleen de generaals Miramon en Mejia in een dicht rijtuig zittende en door een sterke wacht omgeven, naar den schouwburg gebracht waarin de jammerlijke gerechtelijke klucht zou opgevoerd worden.

De schouwburg was te dien einde met vlaggen en republikeinsche zinnebeelden versierd en helder verlicht, evenals bij iedere andere voorstelling.

Al de officieren van het leger der Juaristen die te Queretaro aanwezig waren, moesten zich hier vertoonen, en aan de burgers waren biljetten uitgereikt.

De damen van Queretaro hadden tact genoeg om er niet te komen, en men zag er dan ook alleen de vrouwen van officieren.

Op het tooneel zaten de zeven rechters in groot tenue met gedekten hoofde, alsmede de andere personen, die bij de voorstelling moesten medewerken.

Mejia en Miramon zaten in eene loge op het tooneel.

Het proces is niet alleen in de dagbladen, maar ook in de afzonderlijke geschriften breedvoerig besproken, en het is des te minder noodig daaromtrent in bijzonderheden te treden, omdat de advocaten naar mijne meening hunne geleerdheid en hunne welsprekendheid wel hadden kunnen besparen, daar zij aan zulk een krijgsraad geheel verkwist en op dezen niet van den allerminsten invloed waren.

Geheel afgezien daarvan, dat de rechters op een veel te lagen trap van beschaving stonden, om de fijne onderscheidingen der uitstekende verdedigers te begrijpen, troffen deze ook volstrekt geen doel, daar zij het feit niet konden wegcijferen, dat de drie aangeklaagden met de wapens in de hand, ter bestrijding der regeering, die zich de eenige rechtmatige noemde, gevangen genomen waren.

Daar echter volgens de wet van den 25 Januari 1862, waarop de rechters overeenkomstig hun onderzoek uitsluitend te letten hadden, iedereen, die met de wapenen in de hand gegrepen werd, ter dood moest veroordeeld worden, konden de rechters niet anders dan het « schuldig » uitspreken.

Hetzelfde vonnis zou overeenkomstig dezelfde wet over elken officier en iederen soldaat, die binnen Queretaro gevangen genomen was, uitgesproken hebben moeten zijn, wanneer de regeering het voor goed gehouden had, hen voor een krijgsraad te recht te stellen.

Dat de regeering uitzonderingen maakte, bewijst dat het alleen willekeur van haar was deze te maken; en dat zij deze met den keizer niet maakte, ofschoon diens geval zich uit hoofde van de bijzondere omstandigheden het dringendst daartoe aanbeval, was wel een bewijs dat de regeering, toen zij den krijgsraad over hem liet beslissen, onherroepelijk tot zijn dood besloten had.

Wat nu de bijzondere redenen aanbelangt, die de regeering tot dit besluit bewogen hebben, terwijl zooveel voor eene zachtere behandeling pleitte, zoo valt het moeilijk daaromtrent te beslissen; maar met de meeste zekerheid kan men beweren, dat de zucht tot rechtvaardigheid zich niet daaronder bevond.

Langdurige burgeroorlogen ontzenuwen ieder volk, zelfs het beste, en zijn inderdaad niet geschikt om de zeden van een volk als het Mexicaansche te verheffen, dat in dit opzicht reeds sedert lang als een der diepstgezonkene van den geheelen aardbodem beschouwd werd.

Wanneer dan ook beloften en de heiligste verzekeringen geen krediet bij hen hebben, mag men er zich niet over verwonderen en moet men het zelfs begrijpelijk vinden, wanneer zij aan eenige beloften des keizers, zelfs al werden deze door de andere monarchale

staten gewaarborgd, slechts eene zeer beperkte of volstrekt geene waarde hechtten.

De keizer had echter eene veel te sterke partij in het land en inzonderheid sedert het vertrek der Franschen veel te veel wilskracht getoond dan dat eene hervatting van den oorlog niet als eene levensvraag voor de regeering van Juarez zou hebben moeten beschouwd worden.

De dood maakte aan deze voor de hand liggende vrees een einde, en de veiligheid die men daardoor hoopte te verkrijgen was bij de regeering van grooter gewicht dan het verwijderde gevaar van eene wraakoefening der Europeesche vorsten.

Zij wisten bovendien met vrij groote zekerheid, dat dit gevaar uiterst gering was en dat geene enkele mogendheid zich met een kostbaren oorlog in Mexico zou inlaten, om den dood van Maximiliaan te wreken, vooral daar zij de verlegenheid voor oogen hadden, waarin de beheerscher van het machtige Frankrijk zich door zulk een oorlog had gebracht.

Bovendien was er eene menigte menschen, inzonderheid in het leger, die den dood des keizers uit wraak eischten, en wier stemmen en ondersteuning Juarez volstrekt noodig had, als hij weder tot president wilde verkozen worden.

Een derde reden eindelijk, die de regeering bewoog tot den dood des keizers te besluiten, was, zooals uit verscheidene uitspraken van personen, die met de regeering in verband stonden, blijkt, dat zij het zoo zeldzaam voorkomend geval der gevangenneming van een gekroond hoofd wilden gebruik maken, om het republikeinsche beginsel op de monarchie te wreken.

Wanneer wij dus al de redenen bijeenbrengen, die Juarez bewogen om den keizer voor den krijgsraad te recht te doen staan en de wet van den 25^{en} Januari 1862 op hem tce te passen, dan laten zij zich in het volgende samenvatten: vrees voor eene hervatting van den strijd van de zijde des keizers ondanks al diens beloften, en het verlangen om de wraakzucht des legers te bevredigen daar hij dit voor zijne herkiezing en zijne handhaving tegenover andere partijhoofden noodig had.

Of persoonlijke wraakzucht en zucht tot wreedheid mede tot de redenen behooren, die Juarez tot zijne wijze van handelen bewogen hebben, kan wel is waar niet met zekerheid beweerd worden; maar het ligt toch zeer voor de hand, deze beweegredenen te veronderstellen, wanneer men aan de door hem bevolene terechtstelling der krijgsgevangene Franschen te San Jacinto en aan andere dergelijke bloedige bevelen denkt.

De verdedigers des keizers zagen in, dat zij, van een juridisch standpunt beschouwd, volkomen machteloos waren tegen de duidelijke wet van den 25 Januari 1862, waarin het heet:

Artikel 1. Tot de vergrijpen tegen de onafhankelijkheid en veiligheid der natie behooren:

I. Een gewapende inval van den kant van vreemdelingen of Mexicanen op het gebied der republiek, of ook maar van eerstgenoemden, wanneer er van den kant der mogendheid, waartoe zij behooren, geene oorlogsverklaring voorafgegaan is.

II. Vrijwillige dienstneming van Mexicanen bij het leger der vreemdelingen al moge de hoedanigheid, waarin zij het laatstgenoemde vergezellen, zijn, zooals zij wil.

III. De door Mexicanen of in de republiek gevestigde vreemdelingen aan onderdanen van andere mogendheden gerichte uitnoodiging om een inval op het nationale gebied te doen, of den regeeringsvorm, dien de republiek zich gegeven heeft, onder welk voorwendsel het ook wezen moge, te veranderen.

IV. De eene of andere wijze van medeplichtigheid om den inval te bewerken of voor te bereiden, of om het gelukken daarvan te begunstigen.

V. Bij een plaatshebbenden inval er op eenigerleiwijze toe bij te dragen, daar er op de door den vijand bezette plaatsen de een of andere regeering in schijn tot stand kome, terwijl men zijne stem geeft, de vergaderingen bijwoont, akten onderteekent, eene aanstelling of de een of andere opdracht, onverschillig of deze van den vijand zelf dan wel van zijne gemachtigden komt, aanneemt, enz.

Straffen. — Art. 12. — De inval, op het gebied der republiek gedaan — naar luid van afdeeling I van het eerste artikel dezer wet — en het dienen van Mexicanen bij vijandelijke buitenlandsche troepen — naar luid van afdeeling II — zullen met den dood gestraft worden.

Art. 13. — De aansporing tot een inval — naar luid van afdeeling III en IV van het eerste artikel — is met den dood te bestraffen, enz.

Behalve de aangevoerde punten, zijn er in deze wet nog eene menigte andere, die alle volkomen op den keizer passen, wanneer men dit van een zuiver rechtskundig standpunt beschouwt.

De verdedigers zeggen in hun geschrift:

« Eene bestrijding van den twijfel waarin de hoop op de vrees zou gezegevierd hebben, was in dit geval niet mogelijk.

Om op een gunstig gevolg te rekenen was het in dit geval noodzakelijk, de verdediging bijtijds op smeekbeden, op overwegingen der voegzaamheid, **des vredes, der toekomst** « der verheffing van ons vaderland te doen berusten.

Het was noodig, alle macht van het heilloos noodlot te verbreken, door haar te verdeelen; aan den eenen kant eene billijke en krachtige verdediging voor den krijgsraad uit te spreken, en aan den anderen kant de regeering te wijzen op de afdwalingen, waartoe het land zou kunnen komen, door haar de gevaren der uiterste gestrengheid en de onberekenbare voordeelen der genadigheid in de uitoefening van hare voor sommige straffen en voor anderen vergevende macht voor oogen te stellen.

Dit was het eenige practische middel om aan de regeering te bewijzen, dat het haar meer voordeel aanbracht, het leven des keizers te sparen dat dit op te offeren.

Dit was echter moeilijk, of zooals de verdedigers al spoedig inzagen, onmogelijk, daar deze voordeelen onzeker waren en niet zoozeer binnen het bereik lagen, terwijl eene bevrediging van de wraakzucht der ruwe volksmenigte de nader liggende bezorgdheid wegnam en met betrekking tot de kiezing van Juarez onmiddellijke en voor iedereen tastbare voordeelen aanbracht.

Terwijl nu de verdedigers hun uiterste best deden om de handelingen des keizers in het gunstige daglicht te plaatsen, beijverde de aanklager zich natuurlijk, niet alleen diens misdaad door de aangevoerde wet te bewijzen, maar ook zijne handelwijze op de hatelijkste manier uit te leggen en daardoor de gedragslijn der regeering van Juarez in de oogen der minder bloeddorstige Mexicaansche en vreemde republikeinen te rechtvaardigen.

Ten behoeve der verdediging strekte in een eerste plaats zeker wel het meest de eenvoudige uiteenzetting der omstandigheden, waaronder de keizer de kroon aangenomen had.

Nadat hij haar verscheidene malen geweigerd had, nam hij haar eindelijk aan, toen hem het bewijs geleverd werd, dat de wil van het Mexicaansche volk hem aan hun hoofd riep, en nadat zijne gewetensbezwaren door het gevoelen van beroemde vreemde Engelsche rechtsgeleerden uit den weg geruimd waren.

Hij geloofde aan de oprechtheid en eerlijkheid der keuze, en daar verkiezingskunsten in Duitschland niet zoo algemeen voorkomen als in verscheidene andere landen, zoo vermoedde hij niet eens, dat er bij de verkiezing in Mexico dergelijke kunstgrepen in practijk gebracht konden zijn, als diegene, waaronder Napoleon III, keizer van Frankrijk werd.

In dit geloof moest de keizer versterkt worden door de schitterende en hartelijke wijze, waarop hij overal in het land ontvangen werd, waarover hij de regeering met liefde aanvaardde en met den oprechtsten wensch, het gelukkig te maken.

Ik spreek niet van de tegen den keizer belachelijke aanklacht, dat hij een — door alle mogendheden van Europa en Brazilië erkende — vrijbuiter was, die slechts vooruitgeschopt werd, om hem op grond van een der artikelen der bestaande wet des doods schuldig te doen worden; ik spreek evenmin over de beschuldiging dat hij een werktuig der Franschen geweest is, die zijn verdediger daardoor van hare kracht trachtte te berooven, dat de keizer zich tegen den afstand van den staat Sonora aan de Franschen, die in het verdrag van Miramare insgelijks opgenomen moest worden verzette, en dat hij den ambtenaar afzette, die een met den Franschen gezant opgesteld traktaat van afstand onderteekend had.

Ik wil mij hoofdzakelijk bepalen tot die beschuldiging die het meeste gewicht in de schaal legde, zoowel bij de rechtbank als bij de wereld in het algemeen, namelijk de door den keizer onderteekende wet van 3 October 1865, die op den raad van den maarschalk Bazaine tegen de zoogenaamde Doblado-wet der regeering van Juarez, van 25 Januari 1862, overgesteld werd en deze nog in gestrengheid overtreft.

Het ontwerp tot deze wet werd door den maarschalk vervaardigd, zooals de keizer mij zelf gezegd heeft.

Zij werd te dien tijde noodzakelijk geacht tot herstel der orde en ter beteugeling der rooverbenden, die onder voorwendsel dat zij de liberale regeering dienden, de dorpen verwoestten, de plattelandsbewoners plunderden en de wegen onveilig maakten.

Er bestond destijds evenmin een Juaristisch leger als eene republikeinsche regeering, want Juarez, die zich naar den uitersten hoek van het rijk, naar Paso del Norte, dat zeer dicht bij de grenzen van de Vereenigde Staten ligt, teruggetrokken had, was, naar men zeide, zelf reeds over de grenzen gevlucht.

De wet was den maarschalk met het oog op de bandieten nog altijd niet streng genoeg en hij bracht in het onderwerp telkens nieuwe eigenhandige verbeteringen en deed de wet reeds in werking komen voordat zij nog uitgevaardigd was.

De keizer onderteekende deze wet slechts onder voorbehoud dat zij alleen op moordenaars en struikroovers en onder zijne bijzondere bekrachtiging zou toegepast worden; ja, hij gaf het uitdrukkelijk bevel dat men hem bij het voorkomen van zulk een proces, waarvan leven of dood afhing, op iederen tijd van den dag en waarmede hij ook bezig mocht zijn, oogenblikkelijk en zonder aarzeling zou mogen storen.

Het is een feit, dat behalve enkelen reeds meermalen veroordeelde en begenadigde struikroovers niemand op bevel des keizers ter dood gebracht is en dat de wet, die overigens door den raad van state overwogen en goedgekeurd, alsmede door alle ministers onderteekend was, terstond na het vertrek der Franschen afgeschaft werd.

Hoe de maarschalk Bazaine deze wet handhaafde en hoeverre hij de bijzondere schikkingen des keizers te buiten ging, laat zich bij de eigenmachtigheid van dezen man slechts vermoeden; maar zeker is het, dat de keizer niet bij machte was, het geringste tegen de buitensporigheden van den maarschalk of van zijn ondergeschikten te doen.

Reeds voordat graaf Castelnau aankwam, schreef Bazaine, naar aanleiding van een verschil met den keizer, aan dezen een onbeschoften brief en kon er slechts toe gebracht worden, zich bij dezen daaromtrent te verontschuldigen.

Alle bezwaren, die naar Parijs gezonden werden, baatten niet, want de keizer van Frankrijk *wilde* deze niet uit den weg ruimen, daar zich niet laat aannemen, dat hij daartoe te zwak was.

De Franschen beleedigden zelfs de Mexicanen tot hunne eigene partij behoorende, en behandelde die der tegenpartij met schandelijke wreedheid.

Zij stolen alles, wat zij slechts konden bemachtigen, en van de geslotene leeningen vloeiden slechts 19 millioen in de schatkist van den Staat, want de oorlog kostte naar de berekeningen der Franschen over de 60 millioen!

Terwijl de keizer zoodoende al den haat van de wijze, waarop de Franschen huishielden, te dragen had, achtte de keizer van Frankrijk het niet noodzakelijk, zich aan de geslotene verdragen te houden, waarschijnlijk verbitterd, dat Maximiliaan niet alleen philantropische plannen *voorwendde*, maar in zijn edel hart den innigen wensch koesterde, aan de verwaarloosde en ongelukkige bewoners van zijn schoon land de weldaden des vredes te schenken en hun de vruchten van een beschaarden toestand te laten genieten.

Verbitterd dat Maximiliaan er zich niet toe wilde leenen zijne rootzuchtige plannen te begunstigen, en den afstand van Sonora, dat men als een zekeren buit reeds meende in den zak te hebben, tegenwerkte; in een woord, dat de keizer van Mexico in werkelijkheid datgene ten uitvoer wilde brengen, wat voor den keiber der Franschen niets anders was dan een masker voor de wereld, waarachter men de schatten en de rijkdommen, de hulpbronnen van Mexico ten voordeele van Frankrijk wilde uitbuiten en het land alsdan aan zijn lot overlaten.

Had Napoleon deze geheime bedoeling niet gehad, dan zou hij het eenige gedaan hebben, wat het bestaan eener Mexicaansche monarchie had kunnen verzekeren: hij zou de confederatie der Zuidelijke Staten van Noord-Amerika tegen de regeering der Vereenigde Staten krachtdadig ondersteund hebben.

Dat hij zulks niet deed is het zekerste bewijs dat dit Mexicaansche plan niets anders was dan eene eenigszins roofzuchtige financieele operatie en geen voor langen duur aangelegde onderneming; want dat Napoleon III het verstand niet had om de noodzakelijkheid van de ondersteuning der geconfedereerde Zuidelijke Staten ten behoeve van het welgelukken zijner voorgewende plannen met Mexico in te zien — dat maakt hij niemand wijs.

Wat er van den keizer Maximiliaan gewerd kon den man weinig schelen, die landen en menschen slechts als schaakstukken beschouwt en voor wien godsdienst, eer, zedelijkheid, deugd en wat overigens in het maatschappelijk leven hooggeschat en op prijs gesteld wordt, slechts factoren in een rekenkundig vraagstuk zijn.

In de « hoogere politiek », die een Napoleon als het bijzonder veld zijner werkzaamheden beschouwt, staat als hoogste doel van alle streven het « *Ik* » en vandaar Frankrijk, omdat dit aan het Ik tot voetbank dient.

De gelukkige avonturier had den aartshertog, die naar een veld verlangde, waarop zijn rijke geest werkzaam kon zijn, den weg gebaand.

Slaagde hij, dan kon hij zijne fortuin maken en daarbij zijne « phantastische » theorieën op een volk beproeven dat meer dan eenig ander gelegenheid daartoe bood.

Gelukte het plan niet, — welnu, dan hadden toch het Ik en Frankrijk — of althans Franschen — er voordeel bij gehad; wat er van een Oostenrijkschen aartshertog met ontraditioneele denkbeelden werd, kon een Napoleon's telg weinig schelen.

Men meende genoeg gedaan te hebben, wanneer men hem vrijliet om afstand van den troon te doen, en was er verstoord over, dat de edele keizer de plannen en schikkingen van den keizer der Franschen door zijn blijven dwarsboomde, alleen omdat hij een wegsluipen van zijn post en een prijsgeven van zijne aanhangers als eene met zijne eer niet overeen te brengen handeling beschouwde.

Eer! — een begrip, dat de « hoogere politiek » van een Napoleon met schouderophalen beschouwt.

Door deze weigering van keizer Maximiliaan om zich aan eene eerlooze handelwijze schuldig te maken, was Napoleon, naar zijne meening, van alle bij contract bepaalde verplichtingen ontslagen, en de keizer werd opgeofferd en eindelijk ter dood gebracht, niet zoozeer uit hoofde van zijne eigene handelingen, maar hoofdzakelijk voor die, welke de Franschen onder het gezag van hunnen keizer gepleegd en waardoor zij den haat der ruwe en bloeddorstige Mexicanen opgewekt hadden. Juarez voltrok wel is waar den lichamelijken moord, maar den zedelijken pleegde keizer Napoleon.

HOOFDSTUK XLVII

NOGMAALS EEN MISLUKTE POGING

Reeds vroeg in den morgen van den 13en kwam mijne vrouw bij mij, om met mij nadere bijzonderheden omtrent de vlucht van den keizer, die in den volgenden nacht zou plaats hebben, te bespreken.

De keizer had den wissel van 200,000 pesos op zijne familie te Weenen getrokken. Baron Von Lago had dezen op zijn verzoek insgelijks onderteekend en meegenomen, om dien ook door de andere gevolmachtigden te laten onderteekenen.

Mijne vrouw wachtte natuurlijk met ongeduld daarop, want zij moest de zaak met beide kolonels regelen.

Een hunner zeide dat hij, als hij zich met de zaak inliet, dit slechts ter wille van zijn kind deed.

De keizer had aan mijne vrouw zijn zegelring gegeven, en den persoon, die hem dezen zou terugbrengen, zou hij zonder aarzeling volgen.

Ik schreef nu den langen brief aan den keizer, waarin ik hem het plan tot ontvluchting uitvoerig uiteenzette en gaf deze aan mijne vrouw mede, daar zij waarschijnlijk geen tijd en gelegenheid zou hebben om den keizer alles mondelings mede te deelen.

Dezen brief gaf deze aan den heer Von Lago mede, om, zooals hij zeide, « aan zijne familie en aan anderen te doen zien, in welke betrekkingen wij tot elkander gestaan hadden en wat ik voor hem gewaagd had ».

Blijkbaar was het de edelmoedige bedoeling des keizers mij daardoor eene welwillende ontvangst te Weenen en te Brussel te bereiden; maar zooals M. Hooricks mij vóór eenige weken te München vertelde, achtte baron Von Lago het verkieslijk, dezen brief reeds den volgenden dag te vernietigen uit vrees, dat deze zou ontdekt worden en mij het leven kosten!

Het was alleszins waarschijnlijk dat men de zakken van den gezant zoude onderzoeken.

De heer Von Lago is echter zeer voorzichtig en er op bedacht, zijn leven niet in gevaar te stellen, waarvan hij nog op denzelfden dag een bewijs gaf.

De keizer zond Dr Basch naar den waardigen vertegenwoordiger van Oostenrijk om de beide wissels, van de handteekening van den gezant voorzien, af te halen.

Toen hij de kamer binnentrad en zeide wat hij wilde, liep baron Von Lago, de zaakgelastigde van Zijne Keizerlijk-Koninklijke Majesteit den keizer van Oostenrijk, wanhopig en zich de haren uitrukkende de kamer op en neer:

— Dat kunnen wij niet doen, (namelijk mede onderteekenen) want dan komen wij aan de galg!

De andere heeren waren kalmer en verzochten den dokter aan den keizer mede te deelen, dat zij zich, wanneer het den beiden kolonels

ernst was, wel met zijne handteekening alleen zouden tevreden stellen.

Baron Von Lago had zijne handteekening met eene schaar van de wissels afgeknipt, en zoo bracht de dokter ze aan den keizer terug en deelde dezen het antwoord der gezanten, de wanhoop van Von Lago en diens vrees voor hangen mede.

— Wat zou het zijn, antwoordde de keizer, als men hem eens ophing? De wereld zou niet veel aan hem verliezen.

Op den 14en Juni 's morgens verwachtte ik mijne vrouw met het uiterste ongeduld, en dit klom van minuut tot minuut, toen het middag werd, zonder dat ik ook maar eenige tijding van haar kreeg.

Eindelijk bracht eene Indiaansche vrouw mij een open briefje, waarin zij mij mededeelde, dat zij oogenblikkelijk naar San Luis Potosi moest vertrekken, en dat het haar zeer speet, mij vooraf niet te kunnen zien; maar zij kon mij geene nadere inlichtingen geven.

Terwijl ik mij over de beteekenis van dit geheimzinnig briefje het hoofd afpijnig, komt er iemand, die mij den sleutel tot het raadsel brengt, namelijk een officier, die mij kortaf toeroept:

— Volg mij!

Hij bracht mij voorbij de wacht, en op een wenk van hem vergezelde ons een korporaal en drie manschappen. Ik werd naar eene, op dezelfde verdieping gelegene, kleine kapel gebracht, en de officier zeide:

— Ik heb bevel gekregen u van de andere gevangenen af te zonderen. Gij hebt reeds eenmaal een komplot gesmeed om Maximiliaan te bevrijden, en zult u herinneren, wat men u toen gezegd heeft. Gij hebt nu andermaal beproeft, schoon zonder gevolg, officieren en soldaten om te koopen, en zult de gevolgen daarvan ondervinden.

Terwijl hij zich omkeerde om heen te gaan, gaf hij aan de schildwachten bij de deur het bevel:

— Niemand mag met den gevangene spreken of eenigen omgang met hem hebben, en hij mag noch brieven schrijven, noch ontvangen. De cabo cuarto (onder-officier) zal hem zijn eten brengen.

Nu werd de reden van het vertrek mijner vrouw mij duidelijk.

Het plan tot ontvluchting had weder schipbreuk geleden, maar omtrent het hoe? en waarom? kreeg ik dien dag geene opheldering.

De kapel, waarin men mij gebracht had, grensde aan eene zaal, waarin anderen van onze gevangenen geplaatst waren.

Van de deur, die beiden met elkander verbond, bestond slechts de opening.

Naast deze deur stond de schildwacht en tegenover deze bevond zich het altaar.

In den muur rechts van den ingang was een raam zonder tralies, dat op eene kleine binnenplaats, die door een vijftien voet hoogen muur omgeven was, uitkwam.

Bij de deur, waardoor men uit den openen gang voor de zaal op de plaats kwam, stond een andere schildwacht.

De kapel was met schilderijen versierd, die afgrijselijke martelaarsgeschiedenissen op een afgrijselijke manier voorstelden.

Mijne legerstede, eene op het steenen plaveisel uitgespreide deken, bevond zich rechts van het altaar.

Op den 15en Juni 's morgens, bezocht mij diegene der beide kolonels welke den keizer zouden bevrijden, dien ik het best kende.

Mijne eerste vraag was hoe het met den keizer stond?

Het antwoord luidde:

— Hij is reddeloos verloren!

Aangaande het mislukte plan van ontvluchting vernam ik het volgende:

Zoowel hij als de andere kolonel hadden de wissels, daar deze alleen door den keizer onderteekend waren, niet kunnen aannemen, *omdat de weigering der gezanten om er insgelijks hunne namen onder te zetten maar al te duidelijk bewees dat de betaling zeer twijfelachtig was.*

Zij hadden beiden een gezin, en als zij den keizer wilden redden, moesten zij hun ontvluchten en konden zich zonder de voldoende zekerheid, dat zij met hunne gezinnen in den vreemde een genoegzaam inkomen zouden hebben, niet met zulke gewaagde onderneming inlaten.

De andere kolonel, die zich in het vooruitzicht zijn kind eene belangrijke som te verzekeren, eenig en alleen tot die onderneming had laten verleiden, herkreeg tegenover een tijfelachtigen wissel zijne republikeinsche deugd, en ofschoon hij ook zijn woord van eer gegeven had, dat hij het plan niet zou verraden, ging hij naar Escobedo toe, en deelde dezen het nieuwe komplot ter ontvluchting mede, zonder echter zijn anderen medeplichtige te verraden.

Men zal er zich misschien over verwonderen, dat generaal Escobedo het eerste door

mij gesmede komplot tot ontvluchting zoo zacht bestrafte en ook bij de herhaling van het geval niet met zulk eene gestrengheid te werk ging, als men in zeer vele beschaafdere landen onder dergelijke omstandigheden zeer zeker zou aangewend hebben.

De langdurige burgeroorlogen brachten echter bijna elk der generaals in de gevangenschap van een andere generaal, — die mogelijk spoedig weder zijn gevangene zou zijn.

Pogingen tot ontvluchting kwamen zeer dikwijls voor, werden als geheel natuurlijk en van zelf sprekende beschouwd en niet te streng gestraft, daar men niet kon weten of men daardoor niet een antecedent schiep om op grond daarvan zelf later veroordeeld te worden.

Escobedo zelf was vroeger eenmaal de gevangene van Mejia geweest en door een krijgsraad ter dood veroordeeld, en deze had niet alleen zijne vlucht begunstigd, maar hem zelfs nog reisgeld meegegeven.

Wat Escobedo van zijne eigene vrienden zou verwacht hebben, kon hij niet te hard bij de vrienden des keizers bestraften, al moest hij ook zorgen, deze pogingen tot zijne bevrijding onmogelijk te maken.

Dokter Basch begaf zich op den morgen van den vorigen dag op last van den keizer naar mijne vrouw.

Toen hij het huis verliet werd hij in hechtenis genomen.

Spoedig daarop trad een ander officier in de kamer en verzocht haar, die nog niets kwaads vermoedde, op beleefde wijze, naar generaal Escobedo toe te gaan.

De generaal zeide haar op een eenigszins ironischen toon:

— Mevrouw! het is hier te Queretaro een ongezonde lucht; de typhus heerscht hier. Bovendien is het hier ook eene gevaarlijke lucht, en werd ik hier niet door mijne plichten teruggehouden, en was ik vrij, even als gij, dan zou ik van hier vertrekken.

— Voor u, ging hij voort, is het in allen gevalle beter, dat gij hier vandaan gaat en ik wensch ten zeerste, *dat gij binnen twee uren vertrekt.*

— Ik begrijp u zeer goed generaal! antwoordde mijne vrouw, en bemerk dat gij alles weet. Is het een misdaad dat ik mijn keizer en den weldoener van mijn echtgenoot heb willen redden, bestraf mij dan!

De generaal verliet de kamer zonder een woord ten antwoord te geven, en mijne vrouw keerde naar hare woning terug.

Spoedig daarop trad een officier, met zijn sabel op zijde en met gedekten hoofde, zonder aan te kloppen de kamer binnen en zeide:

— Mevrouw, over tien minuten moet gij vertrekken. Het rijtuig staat al voor de deur: maak u dus gereed.

Zoo was het ook en naast het rijtuig stond eene escorte cavalerie; mijne vrouw was een gevangene.

Zij verzocht den officier haar te vergunnen mij slechts een oogenblik te zien, om afscheid van mij te nemen. De tegenwoordige omstandigheden waren zoo onzeker en men kon niet weten of het een afscheid voor eeuwig was.

De officier liet zich echter niet bewegen, maar antwoordde:

— Juist dat is uitdrukkelijk in strijd met het bevel dat ik gekregen heb.

Eindelijk veroorloofde hij door bemiddeling van den kolonel die tegenwoordig was en die mij het tooneel bij Escobedo en voor het huis als oor- en ooggetuige vertelde, dat zij aan mij het briefje mocht schrijven dat ik den vorigen dag door middel van de Indiaansche gekregen had.

De tien minuten waren reeds lang verloopen, toen mijne vrouw met hare kamenier in het gereedstaande rijtuig stapte.

Toen zij den kommandeerenden officier echter het bevel hoorde geven: « Naar het hoofdkwartier! » stapte zij in de uiterste opgewondenheid weder uit het rijtuig en verklaarde met de meeste bepaaldheid dat zij generaal Escobedo volstrekt niet meer wilde zien.

De officier stond er op dat zijn bevel ten uitvoer zou gebracht worden; hij moest haar naar het hoofdkwartier brengen; maar mijne vrouw bleef insgelijks op haar stuk staan.

— Mevrouw! ik ben in dienst, — ik *moet* u naar het hoofdkwartier brengen!

— Breng mij naar de gevangenis of waar heen gij maar wilt; maar naar Escobedo ga ik niet toe.

— Mevrouw! antwoordde de officier, die hierdoor in verlegenheid gebracht werd, ofschoon het mij spijt, zult gij mij noodzaken — het is mijn plicht — tot het nemen van maatregelen om u met geweld daarheen te brengen.

— Op eene andere wijze zult gij mij niet naar Escobedo brengen.

Daar het tooneel eene ontknooping naderde, die ten gevolge van den strijd tusschen vrouwelijke standvastigheid en ijzeren dienstplicht niet kon uitblijven, trad de kolonel tusschen beiden.

Hij verzocht den officier een oogenblik geduld te hebben, daar hij zelf naar Escobedo zou gaan om de zaak in orde te brengen.

De generaal lachte en zeide, dat hij liever tegenover een geheel vijandelijk bataljon dan tegen de woedende prinses wilde staan en zag er van af haar in het hoofdkwartier te zien, doch beval, dat zij op staanden voet zou weggebracht worden.

Mijne vrouw stapte weder in het rijtuig en, door het escorte begeleid, reed zij naar Santa Rosas, aan den voet der Sierra Gordo, waar men haar vrijliet, maar haar onder de strengste bedreigingen verbood, naar Queretaro terug te keeren.

In dit dorp schreef zij een brief, dien de kolonel mij ter hand stelde.

Zij reed daarop met hare kamenier met den postwagen naar San Luis Potosi, waar zij aan het huis van den consul Bahnsen afstapte, die haar reeds vroeger welwillend ontvangen had en ook nu weder met dezelfde vriendelijkheid ontving.

Te gelijker tijd kregen de gezamenlijke vertegenwoordigers van vreemde hoven het bevel, Queretaro binnen twee uren te verlaten.

Dit waren de Oostenrijksche zaakgelastigde en zijn secretaris, de ridder Schmidt; de kanselier van den baron Von Magnus, de heer Schöller; de Belgische secretaris van legatie Hooricks, en de Italiaansche gezant Curtopassi.

De Fransche gezant Dano die gelijk Bazaine met eene vrouw, tot de partij der Juaristen behoorende, getrouwd was, achtte het niet noodig zich te Queretaro te vertoonen.

De baron Von Lago was er zoozeer op bedacht, aan het gevaar van opgehangen te worden te ontkomen, dat hij het gegeven uitstel niet afwachtte en ook geen poging deed om den keizer te zien.

Hij vertrok met zulk eene overhaasting, dat hij zelfs het codicil tot diens testament meenam, zonder het vooraf door den keizer te laten onderteekenen.

Daar dit echter ten aanhooren van drie getuigen, namelijk Lago, Hooricks en Dr Basch, opgesteld was, verklaarde de keizer dat het, ondanks het ontbreken van zijne handteekening, van kracht moest zijn.

Daar de gezanten van een hooger gezag, den minister Don Sebastian Lerdo de Tejada, de vergunning verkregen hadden Queretaro en den keizer te bezoeken, had baron Lago het gerust kunnen wagen, aan het bevel van Escobedo te weerstaan, of althans eene krachtige poging tot tegenstand aan te wenden, die waarschijnlijk van gevolg zou geweest zijn en althans bewerkt hebben, dat hun vertrek het voor gezanten onaangename karakter van wegjagen verloor.

Dat Escobedo niet besloten was, de zaak tot het uiterste te drijven, werd daardoor bewezen, dat er geene dwangmiddelen tegen baron Von Magnus aangewend werden, die eenige dagen daarna aankwam en onverhinderd met den keizer omging, ofschoon hij op eene geheel andere wijze dan Lago zijn best gedaan had om het leven des keizers te redden, waartoe hij als Pruisisch gezant veel minder in de verplichting was, dan de vertegenwoordigers van Oostenrijk en België.

Hij zou niet geweigerd hebben, de wissels — zoo noodig op zijne *persoonlijke* verantwoording — te onderteekenen.

Op den 16^{en} Juni werd ik in mijne kapel op het strengst bewaakt; doch daar de andere officieren telkens op de kleine plaats, die zich voor mijn raam bevonden, kwamen, konden zij mij nu en dan het een of ander bericht toefluisteren.

Op deze wijze vernam ik van hen dat de keizer den vorigen dag door den krijgsraad veroordeeld was.

Drie der rechters stemden voor zijn dood: drie voor verbanning; de stem van den voorzitter maakte dat hij veroordeeld werd.

Tegen tien uur 's voormiddags kwam de reeds meergemelde kolonel die ten gevolge van zijn rang vrijen toegang tot mij had.

Hij zeide mij dat generaal Escobedo het vonnis reeds bekrachtigd had en dat het 's middags tusschen twee en drie uur aan den keizer, aan Miramon en Mejia zou voltrokken worden.

Voor geld en goede woorden had ik van mijn cabo cuarto papier en pen gekregen en verzocht den keizer, mij te veroorloven hem op den laatsten gang te mogen vergezellen, een wensch dien men hem zeker niet zou weigeren.

De kolonel nam op zich, dit verzoek aan den keizer over te brengen.

Tegen één uur kwam hij terug en zeide mij op last van mijn dierbaren, ongelukkigen vorst, dat hij mij liet omhelzen en bedanken voor alles, wat ik voor hem gedaan had.

Hij kende mijne trouwe verknochtheid aan hen, en hoe gaarne hij mij op zijn laatsten

gang in zijne nabijheid wenschte te hebben, vreesde hij toch dat ik mij tot voetstappen zou hebben laten vervoeren, die mij het leven konden kosten.

Hij had met de wereld afgerekend en het zou hem hevig schokken, van iemand afscheid te nemen, die zoo dicht nabij hem gestaan had en hem zoo dierbaar was.

Ik vroeg den kolonel, of er geen hoop op het leven van den keizer meer was.

— Volstrekt niet meer: om drie uur is alles afgeloopen, zei de kolonel bedroefd, want hem was het met de redding des keizers waarlijk ernstig geweest.

— Hoezeer wenschte ik, vervolgde hij, dat ik Maximiliaan nooit had leeren kennen! Ik was een verbitterd vijand van hem; maar door zijne verhevene kalmte te midden van zijn ongeluk en door zijne beminnelijkheid heeft hij mij geheel voor zich gewonnen. Toen ik hem zoo even zag brak mij het hart, en ik schaam mij niet te bekennen, dat ik naar een aangrenzend vertrek gegaan ben en geweend heb.

Nadat de kolonel mij verlaten had, gaf ik mij geheel aan mijne smart over.

Ik wierp mij op mijne legerstede neer en bedekte mijn aangezicht voor het oog van den schildwacht, die mij verbluft aangaapte.

Door het geluid van trommels en militaire muziek ontwaakte ik uit mijne overpeinzingen.

Met een kloppend hart sprong ik op en snelde naar het raam.

De hooge muur maakte het mij onmogelijk iets te zien, maar ik hoorde duidelijk het kommando der officieren, die hunne troepen in den omtrek der Alameda, welke niet verder dan omstreeks driehonderd schreden van het klooster verwijderd kon zijn, post deden vatten.

Hier zou de keizer naar ik dacht doodgeschoten worden, evenals zulks met Mendez geschied was.

Het was over tweeën.

Ik luisterde met ingehouden adem, want daar ik ieder kommando zeer duidelijk konverstaan, moet ik ook de noodlottige schoten hooren.

Maar in plaats daarvan klonk mij vroolijke muziek in de ooren, en om drie uur was alles weder doodstil.

Mijne gemoedsbeweging was onbeschrijflijk en kan slechts begrepen worden door iemand, die ooit in een dergelijken toestand verkeerd heeft.

Verwachtingen van den avontuurlijksten aard en hevige wanhoop maakten zich beurtelings van mijn gemoed meester; het was eene ontzettende zielefoltering, zooals het vooruitzicht van mijn eigen dood niet zou hebben kunnen teweeg brengen. Zeker wachtten de troepen op hem. Zoo verliepen er twee verschrikkelijke uren.

Eindelijk, tegen vijf uur, snelde de kolonel mijne kamer binnen en riep mij toe: Op bevel van den president is de voltrekking van het vonnis tot den 19^{en} uitgesteld!

Ik kon mij niet weerhouden, den vijandelijken, welwillenden kolonel te omhelzen, en vroeg hem: « Is hij gered? »

— Ik wil u met geene ijdele hoop vleien, antwoordde hij, maar in mijne oogen is hij gered.

Van den kolonel vernam ik nu, wat er voorgevallen was. Reeds den dag te voren was de tijding aangekomen, dat de keizerin gestorven was, wat echter naderhand valsch bevonden werd.

Miramon en Mejia stonden eerst in twijfel, of zij den keizer dit verdriet nog vóór zijn dood zouden aandoen; maar Mejia kwam toch eindelijk tot het besluit, den keizer deze treurige tijding mede te deelen.

Hij deed hier wel aan; want al mocht de eerste indruk ook zeer bedroevend zijn, zoo verlichtte deze tijding den keizer toch het sterven.

De zorg voor zijne echtgenoote kwelde hem meer dan al het andere.

Hij kwam spoedig tot bedaren en zeide tegen Dr Basch:

— Dat is een band minder die mij aan het leven hecht.

HOOFDSTUK XLVIII

DE PRINSES VAN SALM-SALM

De naam der echtgenoote van den moedigen prins van Salm, die den keizer zoo liefdevol bijstond in zijne gevangenschap, werd herhaaldelijk neergeschreven.

Ter volledіging der droeve geschiedenis van Maximiliaan willen wij vooraleer het einde van den beminnelijken keizer te beschrijven, eenige trekken meedeelen uit het dagboek der prinses.

Zij zijn noodig voor het volledigen onzer geschiedenis. Wij laten haar dan het woord:

« In de laatste zes jaren heb ik veel gehoord en gezien. Gedurende den Amerikaanschen oorlog vergezelde ik mijn man bijna altijd, en werd alzoo ooggetuige van verscheidene belangrijke gebeurtenissen, terwijl ik persoonlijk kennis maakte met bijna alle generaals en andere personen, die in dit revolutionnaire tijdperk eene voorname rol gespeeld hebben.

Ik vertoefde ook een geruimen tijd te New-York en te Washington, en daar ik aldaar zekere plannen ten uitvoer te brengen had, kwam ik met die staatslieden, welke aan het hoofd der zaken stonden, in aanraking en hoorde en merkte velerlei op.

Toen ik met mijn man naar Mexico vertrok, liepen de omstandigheden zoo samen, dat ik in het daar ten tooneele gevoerde treurspel insgelijks eene rol te vervullen had.

In één woord, daar ik zoo velerlei heb gezien en ondervonden, heeft de meening zich verspreid, dat ik veel mee te deelen heb, en verscheidene mijner vrienden noodigden mij dan ook uit, mijne ervaringen gedurende deze zes jaren openbaar te maken.

Ik heb ook beloofd hieraan gevolg te zullen geven, en kon dit des te eer doen, daar ik altijd een dagboek gehouden heb en bovendien een zeer goed geheugen bezit.

De keizer was door de Juaristen binnen Queretaro belegerd, en mijn man was bij hem.

Wij hadden sedert een geruimen tijd niets van hen gehoord, en er liepen te Mexico dan ook de tegenstrijdigste geruchten omtrent hen.

Ik woonde destijds niet in de genoemde stad zelf, maar in het huis van den vroegeren Mexicaanschen consul te Hamburg, den heer Friedrich Hube, te Tacubaya, een allerliefst plaatsje, eenige mijlen van de hoofdstad, waar vele Mexicanen hunne buitenverblijven hebben, verwijderd.

In Maart 1867 hoorden wij, dat Marquez met drie man van Queretaro aangekomen was, en geheel Mexico verkeerde dientengevolge in de uiterste spanning.

Daar ik zeer verlangend was om tijdingen omtrent mijn man te verkrijgen, verzocht ik den heer Hube mij naar generaal Marquez te vergezellen.

De generaal ontving mij zeer vriendelijk.

Hij was nu een man van gewicht en wist zich bijzonder goed in deze nieuwe rol te voegen.

De keizer had hem tot zijn *lugarteniente* (plaatsvervanger) benoemd, en hij gedroeg zich en sprak over den keizer alsof deze in zekeren zin zijn ondergeschikte en hij zelf de hoofdpersoon in Mexico was.

Tegenover mij gedroeg hij zich intusschen uiterst minzaam en nam zijn sluw, bruin gezicht de vriendelijkste plooien aan.

Hij had zijn baard afgeschoren, die anders een diep litteeken van eene wonde op zijne wang, die hij door een schot gekregen had, bedekte, hetgeen hem niet mooier maakte.

Over mijn man sprak de generaal overigens met de meeste hoogachting.

Hij noemde hem een der dapperste officieren te Queretaro en vertelde mij, dat hij zich nog kort geleden daardoor had onderscheiden, dat hij met een handvol manschappen zes kanonnen veroverd had.

Voor dit dappere gedrag had *hij* hem gedecoreerd en had *hij* hem vóór zijn vertrek tot generaal benoemd.

Wij brachten ook een bezoek aan generaal Vidaurri, die met Marquez meegekomen was en die het bevestigde dat alles te Queretaro voortreffelijk gesteld was.

Deze liet zich insgelijks in de warmste bewoordingen over mijn man uit en zeide dat hij hem als zijn zoon liefhad.

De goede berichten omtrent het leger van den keizer brachten te Mexico de uitbundigste vreugde teweeg: bals en vuurwerken volgden elkander onafgebroken op gedurende de tien volgende dagen, waarin Marquez zich, naar hij zeide, overeenkomstig de onderrichtingen des keizers, voorbereidde om Porfeiro Diaz,

die met een legerkorps Juaristen of liberalen tegen Puebla oprukte, te gemoet te trekken.

De toebereidselen waren eindelijk voltooid en de keizerlijke troepen verlieten Mexico; er bleven ter bewaking der stad slechts eenige Mexicaansche troepen achter, wier getal zoo ontoereikend was, dat zij den vijand niet konden beletten, de stad binnen de garitas te naderen.

Dagelijks hadden er in en om Tacubaya kleine schermutselingen plaats.

Drie dagen na den aftocht van het leger verspreidde zich het gerucht dat Marquez eene schitterde overwinning behaald, Porfeiro Diaz gansch verslagen en diens leger uiteengedreven had.

Dit gerucht bleef echter niet lang in omloop, want reeds op den volgenden dag kwam de keizerlijke veldheer, slechts van een dozijn ruiters vergezeld, als vluchteling in de stad, terwijl hij zijn verslagen leger omstreeks twaalf uren vooruit was. Hij had op den 8en April bij San Lorenzo eene schandelijke nederlaag geleden en geheel zijne artillerie verloren.

Als Porfeiro Diaz in staat geweest was eenigermate gelijken tred met zijne voor hem vluchtende vijanden te houden, dan zou hij Mexico zonder eenigen tegenstand te ontmoeten hebben kunnen binnenrukken.

Hij vertoonde zich echter eerst drie dagen later in de nabijheid der stad, toen ons leger eenigermate van den schrik bekomen was.

De voorhoede der Juaristen trok bij ons huis te Tacubaya voorbij, en ik bewonderde hunne mooie paarden en uniformen, die de soldaten meerendeels als buit op onze troepen veroverd hadden.

Tacubaya en Chapullepec werden door de Juaristen zonder dat er tegenstand geboden werd bezet, en de toebereidselen tot de belegering van Mexico begonnen.

In den volgenden nacht droomde ik, dat ik mijn man den dood nabij zag.

De keizer boog zich over hem heen, hield hem bij de hand en zeide treurig:

— Och, dierbare vriend! gij moet mij niet alleen laten.

Mijn man riep overluid mijn naam uit; rondom hem werd er gevochten en overal zag ik bloed en al de akeligheden van een gevecht.

Dezelfde droom herhaalde zich in den volgenden nacht.

Ik zag mijn man met den dood worstelen en hoorde mij door hem bij mijn naam noemen.

Overal in den omtrek werd er gevochten, alles was in duisternis gehuld en bliksemstralen doorkliefden de lucht.

Dezelfde droom herhaalde zich ook in den derden nacht, en mijn man riep nu nog luider op mij dan vroeger.

Deze driemaal herhaalde droomen maakten mij des te ongeruster, daar ik aan droomen geloof, en ik kwam tot het besluit naar Mexico te gaan, en daar met den Pruisischen gezant, baron Von Magnus, en de bevelhebbers der vreemde troepen te beraadslagen of er niets kon gedaan worden om den keizer en mijn man te redden, daar deze mij in het uiterste gevaar schenen te verkeeren.

Toen ik aan den heer Hube zegde, dat ik naar Mexico wilde gaan, verklaarde hij zich daar ten stelligste tegen en maakte zich zeer driftig.

Hij zeide, dat hij al wat in zijne macht stond zou doen, om mij van zulk eene dwaasheid terug te houden.

Hij was voor mijne veiligheid verantwoordelijk; mijn man had mij aan hem toevertrouwd en hij zou niet dulden dat ik mij aan zulk eene onbezonnenheid schuldig maakte.

Mijnheer en Mevrouw Hube hadden mij met de meeste welwillendheid onder hun gastvrij dak ontvangen en mij met eene liefde en eene deelneming behandeld, alsof ik hunne eigen dochter was; het speet mij vandaar niet weinig dat ik iets ging doen wat hun mishaagde; maar er zijn gevoelens waaraan men geen weerstand kan bieden en waartegen alle redeneeringen niets vermogen.

Het was mij te moede alsof eene onweerstaanbare macht mij aandreef, de stem van mijn hart te volgen, en ik kwam tot het onherroepelijk besluit, mijn voornemen in allen gevalle ten uitvoer te brengen, ofschoon ik het ook voor goed hield mij den schijn te geven, alsof de bedenkingen van den heer Hube indruk op mij gemaakt hadden.

Zoowel hij als mevrouw Hube vertrouwden mij echter geenszins, en daar zij vreesden dat ik mij binst den nacht uit de voeten zou maken, werd de buitendeur niet alleen, zooals gewoonlijk gesloten, maar haalde de heer Hube den sleutel ook uit de deur en nam dien met zich naar zijne slaapkamer mee.